

I. Проектування та технології.

II. Декоративно-ужиткове мистецтво в проектно-технологічній діяльності.

III. Проектно-технологічна діяльність у побуті.

Фундаментальними об'єктами змісту підручників «Технології», за яким здійснюється її структурування, є способи проектно-технологічної діяльності та основи матеріалознавства, техніки і технологій.

Зміст підручників з предмета «Технології» у 5-6 класах проектується на основі компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів і спрямовується на досягнення очікуваних результатів пізнавальної діяльності учнів.

*Хорошковська-Носач Т. П.,
науковий співробітник,
відділ навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПІДРУЧНИКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 5 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Реалізація компетентнісного підходу до навчання є одним із пріоритетних напрямів освітньої політики в Україні.

У процесі компетентнісного навчання учні повинні не лише засвоїти певні знання, оволодіти вміннями й навичками, способами діяльності, а й навчитися застосовувати їх у щоденній практичній діяльності з метою розв'язання різноманітних життєвих ситуацій. На рис. 1 представлено визначення поняття «компетентність» у Законі України «Про освіту» [3].

**Компетентність —
динамічна комбінація знань, умінь і
практичних навичок, способів
мислення, світоглядних і
громадянських якостей, морально-
етичних цінностей, яка визначає
здатність особи успішно здійснювати
навчальну діяльність.**

Закон України «Про освіту»

Рис. 1. Визначення поняття «компетентність» у Законі України «Про освіту»

У вересні 2020 року затверджено Державний стандарт базової середньої освіти [2], який продовжує ідею компетентнісного підходу реформи «Нова українська школа» у 5–9 класах. Документ став основою для розроблення проєкту Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). У зв'язку з цим набуває актуальності проблема оновлення змісту освіти й створення сучасних підручників, яким належить важлива роль у побудові компетентнісно орієнтованого навчання.

На що варто звернути увагу авторам компетентнісно орієнтованих підручників української літератури для 5 класу ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин? На нашу думку, насамперед, необхідно переосмислити спосіб подання навчального матеріалу, що стосується теорії літератури, біографічних відомостей про письменників, творчість яких вивчається, системи запитань і завдань, ілюстративного матеріалу підручників тощо.

Зміст літературознавчих понять доцільно розкривати через цікаві й доступні для учнів вступні статті, які сприятимуть актуалізації знань, здобутих раніше на уроках рідної та зарубіжної літератур, та спонукатимуть до мисленнєвої діяльності. На рис. 2 наведено приклад вступної статті до теми «Міфи» [1, с. 19].

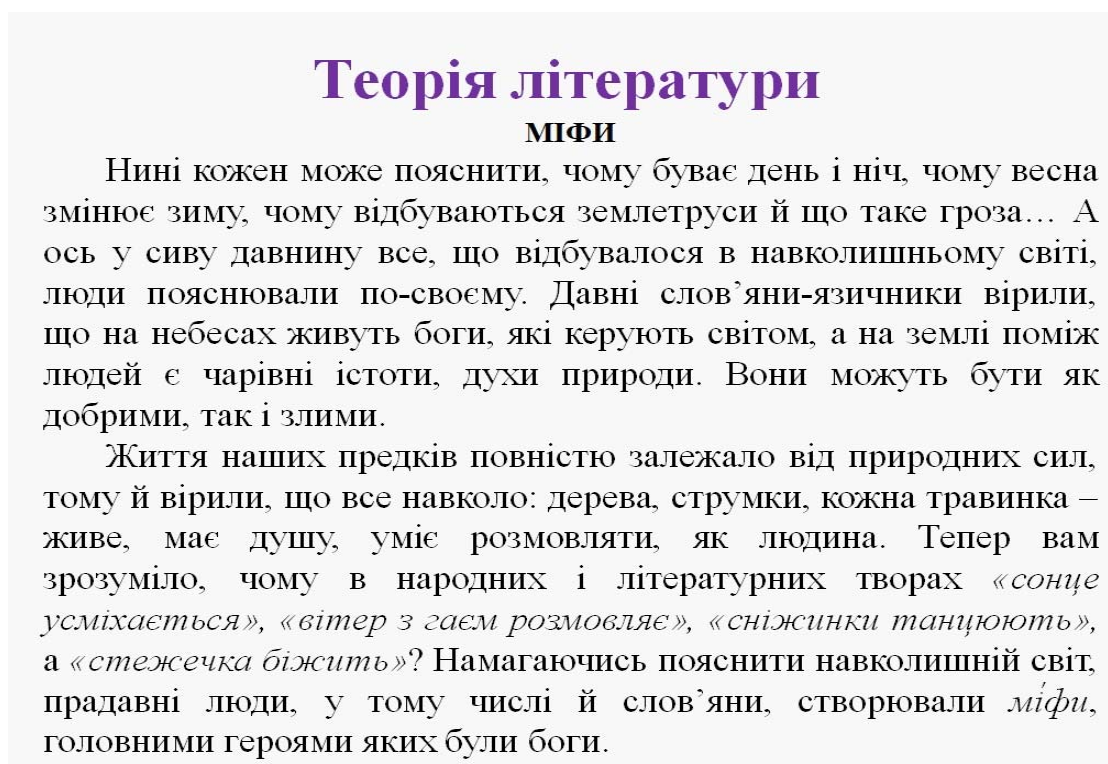

Рис. 2. Приклад вступної статті до теми «Міфи»

Вивчення літературознавчих термінів варто пов'язувати з конкретним художнім твором і на його прикладі розкривати сутність виучуваного поняття. На рис. 3 наведено приклад, як це можна реалізувати в підручнику [1, с. 94].

Теорія літератури

ГІПЕРБОЛА

Про свого сина, старий Кожум'яка каже:

Всі сини мої, панове,
Молоді, міцні, здорові,
А найменший – щось страшне!
Вже з трьох літ боров мене!
... Раз колись коня мій син
Перекинув через тин.

Чи може в реальному житті людина мати таку силу, як Микита Кожум'яка? Звичайно, ні, бо це надлюдські сили.

У літературному творі певні якості героїв можуть бути зображені перебільшено. Такий художній засіб називається гіперболою. У літературних творах гіпербола, як і порівняння та епітет, використовується для того, щоб яскравіше, поетичніше зобразити людину, явище, предмет. У драмі-казці Олександра Олеся «Микита Кожум'яка» гіперболу вжито для того, щоб підкреслити надзвичайну силу та мужність героя і ще більше возвеличити і прославити його.

Гіпéрбола – це художнє перебільшення.

Рис. 3. Вивчення літературознавчого терміна у зв'язку з конкретним художнім твором

Під час викладу теоретичного матеріалу можна вести діалог з учнями – звертатися до них, урахувати їхні попередні знання й життєвий досвід, що допоможе учням осмислено сприйняти інформацію і поступово прийти до розв'язання проблеми. На рис. 4 наведено приклад такого діалогічного звернення до учнів під час викладу теоретичного матеріалу [1, с. 78].

Теорія літератури

ПОРТРЕТ

Вам, напевне, відомо, що таке портрét? Його можна намалювати олівцями, фломастерами або фарбами. А спробуйте описати зовнішність людини словами. Це також буде її портрет.

Портрét у художньому творі – це словесний опис зовнішності персонажа. Його основне призначення – дати читачеві уявлення про літературного героя: його обличчя, поставу, одяг, жести тощо. Письменник через портрет часто передає характер персонажа, його настрій, висловлює власне ставлення до нього.

Автор у творі не завжди подає портрет героя повністю. Опис зовнішності може міститися в різних частинах тексту й доповнювати попередні відомості.

Рис. 4. Приклад діалогічного звернення до учнів під час викладу теоретичного матеріалу

Доцільно подавати учням цікаві біографічні відомості про митців слова, не переобтяжуючи їх датами [1, с. 103–104]. Важливо, на нашу думку, створити емоційно-образний портрет письменника, наприклад, див. рис. 5.

Біографічні відомості

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

(1935–1963)

Життя Василя Андрійовича Симоненка часто порівнюють зі спалахом блискавиці: таким яскравим і коротким воно було.

Народився майбутній поет у бідній селянській родині. Дитинство його минало у важких воєнних і повоєнних роках, сповнених страждань і голоду. Батька у Василька не було. Хлопця виховували дідусь і мама, які його дуже любили і ніколи не сварили за книжкі, які він читав зранку до вечора.

До школи Василеві доводилося ходити пішки більше 9 км. Через багато років у новелі «Дума про діда» Симоненко згадуватиме: «...я ходив тоді в восьмий клас. Дев'ять кілометрів було до школи. Як на мої чотирнадцять років, то це не так вже й мало. Та це ж тільки в один кінець дороги!..» Матері казав, що неважко, доки дійде, усі уроки повторить, а зі школи – усі вивчить і всі пісні переспіває. Школу В. Симоненко закінчив із золотою медаллю. Він був дуже обдарованою дитиною, мав гарну пам'ять та гострий розум. Писати майбутній поет почав ще в шкільні роки, вірші вміщував у шкільній стіннівці.

В. Симоненко любив життя, та доля подарувала йому лише неповних 29 років.

Рис. 5. Приклад подачі біографічних відомостей про митців слова

Важливо добирати запитання й завдання, які не стільки спрямовані на перевірку розуміння фактичного змісту твору, скільки спонукають учнів міркувати, самостійно формулювати думки, висловлювати власну думку щодо прочитаного, дискутувати.

Корисно пропонувати завдання літературно-творчого характеру. Вони дадуть можливість учням творчо інтерпретувати художній текст, зрозуміти його підтекст та морально-ціннісну основу, сприятимуть збагаченню й активізації словникового запасу школярів, розвитку мислення і творчих здібностей, стимулюванню пам'яті, креативної й асоціативної уяви, розвитку вмінь формулювати й висловлювати думки, оцінні судження, ставлення, формуванню вмінь створювати власні тексти тощо. Приклади запитань і завдань компетентісно орієнтованого підручника української літератури [1, с. 58] представлено на рис. 6.

Запитання та завдання

Міркуємо над прочитаним

1. Який настрій викликала у вас казка? Яке місце найбільше сподобалося?
2. Розкажіть про Лиса Микиту, яким ви його уявляєте? Свої думки підтвердіть словами з тексту.
3. Знайдіть і прочитайте місце, у якому сказано, як Лис Микита готувався до крадіжки курки серед білого дня. Чи дійсно він не мав страху? Зробіть висновок про його характер.
4. Подискутуйте. Чи є риси характеру Лиса Микити, які можна нам, читачам, наслідувати?
5. Чому звірі повірили Лисові Микиті? Яку б пораду ви їм дали? За потреби скористайтеся довідкою.

Довідка: Не вір словам, а ділам. Людей питай, а свій розум май. Голова не на те, щоб тільки кашкет носити. Кожна пригода – до мудрості дорога. На те й голова, щоб у ній розум був.

Рис. 6. Запитання та завдання компетентісно орієнтованого підручника української літератури

Необхідно розробляти завдання, які спонукатимуть учнів до пошуку додаткових відомостей з інших джерел, взаємодії з однолітками та людьми старшого віку для запиту або обміну інформацією, що стосується виучуваного літературного та літературознавчого матеріалу.

Варто заохочувати учнів до використання сучасних інформаційних комп'ютерних технологій, які найбільше «відповідають читацьким інтересам і пізнавальним можливостям сучасних учнів» [4]. Це можуть бути QR-коди, віртуальні екскурсії, мультимедійні презентації, слайд-шоу, буктрейлери, добірки аудіо та відеоматеріалів тощо.

Належну роль слід відвести ілюстративному матеріалу підручника. Він має бути підпорядкований, з одного боку, перевірці розуміння змісту художнього твору, а з іншого – розвитку вмінь зв'язного мовлення на основі прочитаного, осмисленню змісту художнього твору в контексті різних видів мистецтва [4]. Представлені в підручнику репродукції картин художників мають співвідноситись із темою, ідеєю та образами художніх творів, що текстуально вивчаються [4]. Приклад ілюстративного матеріалу компетентісно орієнтованого підручника української літератури [1, с. 59] наведено на рис. 7.

Ілюстративний матеріал

<p>Розгляньте ілюстрацію до казки, яку намалювала ваша ровесниця Дем'янець Надія. Кого вона зобразила? Яку б ілюстрацію намалювали ви? Розкажіть.</p>	
---	--

Рис. 7. Ілюстративний матеріал компетентісно орієнтованого підручника української літератури

Мета мовно-літературної освіти –
розвиток компетентних мовців і читачів
із гуманістичним світоглядом, які
володіють українською мовою, читають
інформаційні та художні тексти, зокрема
класичної та сучасної художньої
літератури, здатні спілкуватися мовами
корінних народів і національних
меншин, іноземними мовами тощо.

Рис. 8. Мета мовно-літературної освіти, визначена в Державному стандарті базової середньої освіти

Дозволимо висловити припущення, що врахування зазначених пропозицій у процесі створення підручників української літератури для 5 класу сприятиме досягненню визначеної в Державному стандарті базової середньої освіти мети мовно-літературної освітньої галузі [2] – див. рис. 8.

Ключові слова: компетентність, підручник, українська література, 5 клас, заклади загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Література:

1. Кошно Т. Н., Хорошковська Т. П. Літературне читання : підруч. для 5 кл. закладів загальної середньої освіти з навч. польською мовою. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2019. 160 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718415/1/19-15.pdf> (дата звернення: 19.05.2021).
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2021).
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.03.2021).
4. Яценко Т. О. Компетентісно орієнтована літературна освіта в контексті завдань Нової української школи. *Наукові записки. Серія : Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 1 (4). С. 43–48. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715791/> (дата звернення: 26.03.2021).